

וכן כאן שנעשה לו נס שיצא בשלום וידע שגמר מצותו, היה לו יום טוב ושמחה לגמר מצותו שעשה בשלימות, ואף שיו"ט שלו היה, היה בכוחו לעשות יום טוב לאוהביו. ובזמן הזה שאין לנו כהן ומקדש ושלמה פרים שפתינו, ומחמת החשק שלנו לעשות הרי אמרו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, כל אחד מיישראל גומר מצותו והוי יום טוב לכל כמו שכתבו תוס' (שבת קיד: ד"ה אמרי, ובמדרש) יצא בת קול במוצאי יום כפורים לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה א' את מעשיך' (מתוך פרי צדיק, מוצאי יוב"פ ג).

עוד בענינה של שמחה זו, ע' ב'לקט שיחות מוסר' לגרי"א שר ח"ב עמ' קיח; מכתב מאליהו ח"ד עמ' 180.

טעמים ובאורים לסדר הקרבנות הקרבים ביום הכפורים, ובאורי המקראות – ע' בארוכה בספר פרקי מועדות פרק כג.

דף עא

הערות וצינונים

'אתהלך לפני ה' בארצות החיים – אמר רב יהודה: זה מקום שווקים'. יש מפרשים: אפילו במקום שווקים, מקום חיים סואנים וטורדים, מקום שאינו שמור מן החטא – אתהלך לפני ה' (עפ"י חדושי הנצי"ב; עלי שור ח"ב עמ' תרסד).

'כי ארך ימים ושנות חיים... אליכם אישים אקרא...'. על הקשר בין שני המאמרים [ובבאר דברי רש"י] ע' שיח יצחק; עיונים בדברי חז"ל ובלשונם (לר"ח ארנטרוי ז"ל), עמ' נא.

(ע"ב) 'מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא? אמר רבי יוסי ברבי חנינא: דאמר קרא בד – דבר העולה מן הקרקע בד בד'. 'שש' ו'בד' אינם שם עצם לפשתן אלא הנם תואר לסוג מסוים של אריגה וחשיבות [וכן 'בוץ' בארמית הוא מקביל ל'שש' ו'בד' בלשון הקדש, ואינו שם עצם לפשתן – שתרגומו 'כיתנא' ולא 'בוץ'. חו"ב], או שם של צבע [לבן המבהיק כזוגית, וכמו 'בהט ושש' – אבן שיש שמראה מבהיק כמראה השש. קה"י]. אלא שבתורה כשמדובר על 'שש' ו'בד', הכוונה תמיד לאותם בגדים שנעשו מפשתן [כשם שכל 'תכלת' שבתורה הכוונה לעשוי מצמר (כבימות ה) הגם שתכלת אינו אלא שם צבע]. וזהו מה שביירו כאן, מנין ש'שש' האמור בתורה הוא דוקא זה העשוי מפשתן (עפ"י כתבי קהלות יעקב קמב; חדושים ובאורים).

'אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא...'. לפיכך נקראו נביאים וכתובים 'דברי קבלה', כי אין לך דבר הכתוב בנביאים שצריך תלמוד שלא נאמר למשה בתלמודו בסיני, אלא שלא ניתן להיכתב על ידו עד שבאו סופרים שבכל דור ודור וכתבום על פי רוח הקודש כפי שנגזר עליהם מששת ימי בראשית (מחזור ויטרי אבות, עמ' 462).

ע"ע ספר המצוות לרמב"ן שרש ב.

עוד בנידון הגמרא 'מקמי דתי יחזקאל מאן אמרה' – ע' בשו"ת חות יאיר קצב, סו; אגרות משה אה"ע ח"ד מד, ד.

'ערל לב' גדרו ודינו – ע' במובא בזבחים כב ובחולין קלב.

[רש"י כאן ובזבחים טו: פירש 'ערל בשר' שמתו אחיו מחמת מילה. יתכן שנקט כן כדי להשמיענו שגם זה שאנוס מלמול – פסול לעבודה [ודלא כסברת התו"י (בפ"ח דיבמות) שהאנוס מלמול על פי דין, אינו בכלל 'ערל']. או שמא פירש כן כי אילו נמנע מלמול במזיד הריהו בכלל 'ערל לב', אלא שיש לצדד בזה שאם נמנע מלמול מחמת הפחד והכאב, אין זה בכלל 'ערל לב'. עפ"י הגר"ש כץ שליט"א].

'ככתבם וכלשונם'

'כי ארך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך – וכי יש שנים של חיים ויש שנים שאינן של חיים...' –

'אין נקרא 'חיים' אלא כשיש לו מנוחה, שמרגיש בחיים, ולא בעל יסורין השרוי בצער וכמו שאמרו (בפסחים קיג:) שלשה חייהם אינן חיים... ופירש רשב"ם שמקפיד תדיר אין חייו חיים שאין לו מנוחה. ובביצה (לב:) ג' חייהם אינם חיים... ע"ש גם כן ביסורין וצער תדיר. וביומא (עא סע"א) שנים של חיים ושנים שאינם של חיים אלו... ע"ש וברש"י. ובעירובין נה:... וברש"י שבת קה:... ובע"ז ה. ובירושלמי.. ובאבות דרבי נתן...

והחיים שהם 'חיים' הם אדרבא מאריכין החיים כמו שכתוב ארך ימים ושנות חיים – על ידי שנות חיים יש אורך ימים גם כן. וכשנגזר על אדם מיתה ר"ל, והקב"ה לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו וגו' – ניצול ממיתה גמורה על ידי הצער ושאינו לו מנוחה, דלא נקרא חיים... עד שישוּב אל ד' ומחיי חיים יתן לו חיים ארוכים.

ונראה דגם בכלל שני החיים הקצובים לאדם אין עולים לחשבון הימים של צער שאינן בכלל חיים, והש"י שקוצב חיים לכל חי היינו מה שנקרא חיים, והוא היודע עתיו ורגעיו אותם שהוא נקרא חי בהם שחייו חיים, ואותן לבד הם העולין ומצטרפין לחשבון שני חייו.

[ואין הכונה בשלוח גופנית לבד ולהתענג בחמודות עולם הזה, דזה ודאי אינו חיים, ולא דברה תורה במתים אותם שבחייהם קרויים מתים (ברכות יט.). ובתמיד (לב.): מה יעשה אדם ויחיה – ימית את עצמו. מה יעשה אדם וימות – יחיה את עצמו. ואין נקרא 'חי' אלא הדבוק בהש"י כמו שכתוב ואתם הדבקים בה' חיים כלכם, ואין נקרא 'חי' אלא כשהחיות דבוק בו ואין נפרד... וזולת זה אינו חיות, וכמו שהוא ית' קיים לעד כן החיות הנמשך ממנו, רק כוונת המנוחה וסילוק הטרדות והצער בעולם הזה כדי שיהיה נפשו בנייחא לידבק בקונה שאי אפשר כשיש דברים המטרידים הלב ומבלבלים האדם, וכמו שאמרו בעירובין (סה.) אי קרצתן כינה לא תנאי, ועל זה הוא צורך נייחא דעולם הזה] (דברי סופרים לר"צ הכהן ו).

'הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין' –

'... כי התלמיד-חכם שכל נפש רוח ונשמה שלו בקדושה, הרי גם דברי רשות שלו, שלחן דומה למזבח (כמ"ש באבות ג) ושתייתם יין לנסכים (כמ"ש ביומא עא.) ושיחת חולין דברי תורה (כמ"ש סוכה כא:), וכן כל דברי רשות שלהם. ולהיפך, במי שנפש רוח ונשמה שלו לרע ירוצו, כך כל דברי הרשות; האכילה נותן כח לעשות רע – הרי נכלל ברע, וכן הכלל...' (מתוך צדקת הצדיק רכח).

'... ולכן בזמן הזה עם הארץ אסור לאכול בשר, כי אין לנו אכילת בשר שמברכין עליו אשר קדשנו במצוותיו וצונו, רק תלמידי חכמים דאין צריכים לקדש גופן שהן עצמן קודש כמשו"ל הממלא גרונו כו' כמנסך כו' והמביא דורון וכו' כמביא בכורים. וכן אכילת כקרבן, כי הן עצמן כמזבח כמו שאמרו ז"ל בשילהי חגיגה שכל גופן אש שנאמר הלא כל דברי כאש – פירוש, שבדבר שאדם מחשב כן הוא כל גופו, כמו שכתבנו במקום אחר ראייה ממקלות דיעקב...'

(מתוך קונטרס עת האוכל י)

ע"ע: תקנת השבין י (עמ' 100); לקוטי מוהר"ן מט.

'אישי כהן גדול עשינו שליחותך... אליכם אישים אקרא... ייתון בני עממין לשלם דעבדין עובדא דאהרן' –

'... אך הענין שהכהן גדול בכניסתו לקדש הקדשים לא היה לו שום גוף, שהיה התפשטות הגשמיות, והיה רק נשמה... ומטעם זה נקרא הכה"ג בכל סדר היום 'אישי כהן גדול' שהוא מלשון אש, שאז היה הכה"ג אש אוכלה אש, נשמתא בלא גופא. ולכן בפעם האחרון שהזכר מצאו בשוק לכהן גדול אמר לו אישי כהן גדול עשיתי שליחותך... איתא שם אחר כך דרשת הגמרא אליכם אישים אקרא – אלו תלמידי חכמים... הרוצה לנסך יין וכו' דהת"ח נקראו אישים – שמדברים דברי פי ה', והדיבורים הם מלאך ה' שליח הלב שהוא הקב"ה השוכן בלבם, כמו שכתוב צור לבבי וחלקי וגו'.

ואף שלא כל כהן גדול ראוי שיתפשט כל כך מכל מאורעות הגוף עד שיהיה כנשמה בלא גוף, ומכל מקום נכנס לקדש הקדשים – איתא בספר הקדוש עבודת ישראל על מה שאמרו בגמרא ייתון בני עממיא לשלם דעבדו עובדא דאהרן וכו' – שלא היה כח לכהן גדול ליכנס לקדש הקדשים רק על ידי גדולי הדור שהם פועלים כל הכוונות שהיה נצרך לאהרן, ועל ידי חכם נכנס הכה"ג אז לקדש הקדשים, ושם באותו זמן היו שמעיה ואבטליון גדולי הדור ועיקרי תורה שבעל פה, וכמו שאמרנו שעל ידי זה ראוי להיות בקדש הקדשים מפני שהיה אהרן שורש תורה שבעל פה.

ושמעתי בשם המגיד מקאזניץ זצוק"ל שאמר שאז בזמנו נמצא האבות, דהרב מאפטא זצוק"ל נקרא אברהם, והרה"ק מלובלין בשם יצחק, והוא בשם יעקב, אך יחסר הכבש. והמכוון שלו היה שהזכיר הג' אבות על פי מה שאמרו במדרש (רבה, אחרי) בפר בן בקר זה אברהם כו' איל לעולה זה יצחק כו' עז זה בזכות יעקב, שנכנס עמו זכות אבות. ועל זה הזכיר שנמצא בדור הקרויים בשמות האבות והכוונות יכול לכוון כמו שהיו מכוונים גדולי הדור בשעה שלא היה הכהן גדול ראוי לכך, וכיון שיכול להיות הכוונה ע"י אחר, אמר שאין הקרבנות מעכבין. ואיתא (בב"ר נו) אין דור שאין בו כאברהם, ואין דור שאין בו כיעקב, ובתנא דבי אליהו (רבה) אין דור שאין בו כאברהם יצחק ויעקב. רק שאין אנו יודעים מי הם. והם יוכלו לכוין כל הכוונות הראויין לכהן גדול. ואף שאין לנו קרבנות מכל מקום כשנזכה נוכל לתקן על פיהם שיכוונו המכוון של הקרבנות לתקן הכל ביום הכפורים כמו שהיה מתקן הכהן גדול בהכנסו לקדש הקדשים.

(מתוך פרי צדיק עריו"כ ג ז)

א. ענין זה מהעבודת-ישראל (ליהכ"פ, עמ' רו) שעיקר עבודת הכהן הגדול נעשתה על ידי הצדיקים העושים עובדא דאהרן ברוחניות, מובא ומוסבר עוד בשם משמואל (קרח תר"ע).

ב. יש להעיר על הרמז הנ"ל 'אישי כהן גדול', שגם בעבודה שבכל ימות השנה נקרא כן הכהן הגדול, כדאיתא בסוף סדר תמיד.

(ע"ב) 'כהן גדול משמש בשמונה כלים וההדיוט בארבעה...' –

'הנה כהן הדיוט לא יכול להמתיק כל כך הדינים עד שלא היה יכול ללבוש רק בגדים לבנים מבחינת החסדים, אבל הכהן גדול היה יכול ללבוש אפילו בגדי זהב להמתיקם... ומה שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים רק בבגדי לבן, כי שם נכנס ליחוד ובשעת היחוד הכלה פושטת תכשיטיה, וכמו שנוהגין אפילו בשעת החופה להתיר קשרי בגדי הכלה כראוי להכין היחוד, ומבשרי אחזה אלוך, והבן. רק נכנס בשאר עבודות בשמונה בגדים לקשט הכלה ויכנסו הקישוטים לעורר אהבה בלב דודה כדי שיתיחד עמה אחר כך והיו לאחדים...'.
(מתוך עבודת ישראל, ליוהכ"פ)

*

הסוגיא ד'מחיה חיים'

(מאמר מועתק מתוך ספר 'עלי שור' להגר"ש וולבה זצ"ל, ח"ב עמ' תרסג)

אם תכלית התורה היא להביאנו למדריגה מיוחדת של חיים, מוכרח האדם הזוכה לחיים אלה להיות נהפך לאיש אחר. ומצינו זאת בכמה ענינים: הרמב"ם כותב שהזוכה לרוח הקודש 'יהפך לאיש אחר' (פ"ז יסודי התורה א') ומביא פסוק מפורש בשאל שכתוב בו והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר (ש"א יו). הכוזרי כתב כי גם השומע דברים אלקיים מנביא 'מתחדשת לו רוחניות ונפרד מסוגו בזכות הנפש והשתוקקות אל המדריגות ההם והדבקו בענוה ובטהרה (א.ק.ג). על בעל תשובה כתב הרמב"ם: 'ומשנה שמו כלומר אני אחר ואיני אותו איש שעשה אותן המעשים' (ב' תשובה ד'). רבינו יונה כותב על השומע מוסר החכמים 'ויקבל בלבו כל דברי התוכחות כו', והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול. כי את אשר יאזין ויסכים בלבבו ויקבל ביום שמעו את דברי המוכיח, ויקיים עליו להיות עושה ככל אשר יורוהו תופסי התורה מן היום ההוא ומעלה כו' – עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר' (ב"ז). הרי נבואה ושמיעת נבואה, תשובה וקבלת תוכחה גורמות מהפכה בלב האדם והוא 'נהפך לאיש אחר'.

הרי חיי תורה מחייבים מהפכה בלב האדם. מעתה ניגש ללימוד סוגיא ערוכה ביומא עא העוסקת בענין זה לארכו ולרחבו:

אתי משלח (השעיר לעזאל למחרת). מצאו בשוק לכהן גדול, מכבדו לפני הבריות ואומר לו: אישי כהן גדול, עשינו שליחותך, מצאו בביתו אומר לו: מחיה חיים – עשינו שליחותו. אמר רבה: כי מיפטר רבנן מהדדי בפומבדיתא אמרי הכי: מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים וטובים ומתוקנים.

תואר חדש זה של הקב"ה שהוא 'מחיה חיים' נמצא כנראה רק בסוגיא זו. אנו יודעים שהוא ית' מחיה מתים שהוא כולל כל מיני ישועות, כמו סומך נופלים, רופא חולים ומתיר אסורים עד 'מחזיר נשמות לפגרים מתים'. על שילוח השעיר לעזאזל שבו תלויה כפרת העוונות של הכלל-ישראל הוא ית' נקרא 'מחיה חיים', שהוא ית' מביא את החיים לשלימות החיים, וזהו על משקל 'אחייה לקרן כעין שגנב' לרב שסבר קרן כעין שגנב (ב"ק סה, ע"א). על שלימות החיים ברכו גם רבנן זה את זה בעזבם את הישיבה בפומפדיתא, ולכן גם הם ברכו בשם 'מחיה חיים'.

מדי שלימות זו? על זה באות חמש מימרות זו אחר זו ביומא, והורונו אדמו"ר נ"ע שאם נמצאים כמה מאמרי חז"ל זה אחר זה אף שלכאורה אין קשר ביניהם הרי זו סוגיא שלימה. אם נלמד חמשת המימרות כך נעמוד על סוגיא נפלאה בענין שלימות החיים שבהם מחיה החיים מזכה אותנו:

א. אתהלך לפני ה' בארצות החיים – אמר רב יהודה: זה מקום שווקים.

המהרש"א מבאר כאן שיש דברים שהם צורך החיים כמו לחם, ויש דברים שאינם צורך חיוני אבל הם מענגים את החיים אשר על זה נקבעה ברכת 'בורא נפשות רבות וחסרון' במצרכים חיוניים 'על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי' בדברים המענגים 'המחיים' את הנפש. במקום שווקים ניתנו גם אלה לקנות, אך לא מובן לפי זה כל כך תחילת הפסוק אתהלך לפני ה', אשר על כן יש לבאר תפילת דוד המע"ה שיזכה להתהלך לפני ה' אפילו במקום שווקים, ולא יטרידהו הרעש וההמולה מהדבקות, ואם יהיה במדרגה זו ייהפך אצלו השוק לבית-מדרש ממש: כל עיסקות בני האדם שם במכירה וקניה ייהפך בעיניו לעולם החסד, שבאמת כולם גומלים חסד זה עם זה, המוכר עם הלוקח והלוקח עם המוכר! וזהו רק מהלך אחד; יש בודאי עוד כמה וכמה לימודים שאפשר ללמודם ב'בית-מדרש' זה שהוא – שוק.

ב. כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך – וכי יש שנים של חיים ויש שנים אינן של חיים?

אמר רבי אליעזר אלו שנותיו של אדם המתהפכות עליו מרעה לטובה.

כאן מפורש שיש בחיים ענין של התהפכות. רש"י מבאר שמי שהיה עני בילדותו ונעשה עשיר לעת זקנתו דומה לו כאילו עכשיו נעשה חי מתוך מיתה. זהו רק ציור אחד מזההתהפכויות הקורות בחיי האדם. בפרט ברוחניות – כל בן-עליה-קטן שנפקחו עיניו ורואה לפניו דרך נכוחה ללכת בה 'דומה לו כאילו עכשיו נעשה חי מתוך מיתה', ורב נסים גאון שהתודה כל יום על עבודתו של היום העבר שעדיין לא היתה בשלימות כפי הכרתו היום – הרי כל יום 'נתהפכו' לו החיים ממיתה לחיים! דרך חיים היא זו להתהפך מרעה לטובה אם רק הוא מקיים ארח חיים למעלה למשכיל (משלי טו, כד).

ג. אליכם אישים אקרא – אמר ר' ברכיה אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים ועושין גבורה

כאנשים.

עד כה אמרנו כי הכניסה לחיי עליה היה מהפכה. כאן הגנו לומדים דבר חדש, כי החיים בתוך התורה הם מהפכה תמידית: תלמיד חכם זה שהוא 'רך כחמאה' במידותיו, סבלן, ותרן, נוח לבריות – ובמילי דשמיא הוא עושה מעשה גבורה ונהיה קשה כברזל, ונלחם מלחמתה של תורה בכל חריפות הדעת בלי שום פשרות וויתורים. כח'היפוך זה הוא מעצם חיי תורה. כך ביאר הגר"א הא דשבת קיד ע"א איזהו תלמיד חכם היודע להפוך חלוקו כדרכו, שהמידות הם 'חלוקו של אדם' (אבן שלמה סי' ד עיי"ש). הרי זהו גדר של התלמיד חכם שיש לו כח ההיפוך.

אל יקשה בעיניך חידוש זה כי כח ההיפוך הוא מעצם חיי התורה. רק למתחיל בחיי תורה נדמה שאם הוא כבר זכה להכנס לחיי התורה כבר נגמרה מהפכת חייו. כבר נתבאר בפרק השלישי כי התנועה התמידית היא מסימני החיים. לכן גם המהפכה הזאת אינה נגמרת בפעם אחת, והיא נמשכת כל ימיו, כי תמיד ימצא בעצמו מידות חדשות שצריכים להפוך אותן לטוב, ומפורש הוא

בהגר"א על הפסוק החזק במוסר אל תרף, נצרה כי היא חייך, וזה לשונו שם: 'אחוז את המוסר שהתחלת בו ותחזק את עצמך במוסר, אל תרף אפילו שעה אחת אל תרף את עצמך מן המוסר. נצרה – כלומר אלא אדרבה תוסיף תמיד גדרים ומצוות על המוסר בו'. כי היא חייך – כי מה שהאדם חי הוא כדי לשבור המדה שלא שבר עד הנה, ולכן צריך תמיד להתחזק ואם לא יתחזק למה לו חיים' (משלי ד, ג). מפורש כאן כי המהפכה של המידות היא עבודה תמידית הנמשכת כל ימי חיי האדם. תמיד צריך להיות 'הופך חלוקו'!

סוד ההיפוך מוקף עוד הרבה יותר מהפיכת מידות פרטיות מרע לטוב. ויזכר אלקים את נח וגו' – אמר ר' שמואל בר נחמני אוי להם לרשעים שהם הופכים מדת הרחמים למדת הדין. אשריהם הצדיקים שהן הופכים מדת הדין למדת הרחמים (ב"ר פל"ג ד, מובא ברש"י נח). הצדיקים במעשיהם הטובים מהפכים הנהגת העולם של הקב"ה מדין לרחמים – עד כדי כך מגיע סוד ההיפוך! אולם, שים לב לכך כי סוד ההיפוך טמון דווקא בזה שהצדיק מהפך מידותיו מרע לטוב; לו יצויר שאדם יהיה עובד ה' אפילו במדרגה נישאה אבל לא יהפוך מידותיו מרע לטוב – הוא לא יהפוך מידת הדין לרחמים, כי זהו דווקא בדרך מידה כנגד מידה; אדם מהפך מידותיו – גם הקב"ה מהפך הנהגת העולם בגללו.

ד. ואמר ר' ברכיה הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין שנאמר אליכם אישים אקרא.

אותו ר' ברכיה מהמימרא הקודמת מגלה ענין נוסף בכח ההיפוך של תלמידי חכמים: הם מהפכים גשמיות לרוחניות: כמו שאדם מביא בהמה לקרבן וע"י זריקת הדם, העלאת האימורים וניסוך היין זוכים לכפרה וקירבת ה', כך גם תלמיד חכם מהפך אכילה ושתיה גשמית לכחות רוחניים של דעת ותבונה. הוא אשר מבאר המסלת-ישרים בפרק הקדושה 'כי הת"ח הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הם ממש כמקדש וכמזבח, מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש, והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונו תחת מילוי הספלים. כללו של דבר: ענין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך באלקיו, עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפרד ולא יזוז ממנו ית', עד שיותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם, ממה שהוא יורד מדבקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים גשמיים! הרי זוהי מידת הקדושה, להפוך גשמיות לרוחניות ע"י הדבקות החזקה והתמידית בהבורא ית', וזוהי מידתם של תלמידי חכמים!

זהו תחום חדש בסוד ההיפוך, וגם הוא נעוץ במדריגת החיים של התורה. לא די שהאדם מתעלה לחיים יותר גבוהים ע"י התוה"ק, אלא הוא מהפך גם דברי העולם שהוא בא במגע עמהם, מגשמיותם לרוחניות!

ה. ואמר ר' ברכיה אם רואה אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת תלמיד חכם שנאמר אם יקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו – מריח מים יפח ועשה קציר כמו נטע.

המהרש"א כתב על זה כי אין הכוונה שישא אשה על אשתו, אלא שישא את בנו עם בת ת"ח, וריח התורה שבא עמה מבית אביה יפריח את הבן-הבעל הזה שהתורה כבר כמעט פסקה ממנו וייהפך לנטע רענן בתורה. החידוש בזה הוא כי ריח-תורה לבד מסוגל להחיות אדם ברוחניותו, אשר שרשו בתורה כבר הזקין ו'מת כעפר'. אין מים אלא תורה, וגם 'מריח מים יפריח'!

הריח הוא העדין שבחושים. גם ברוחניות ישנו חוש כזה. יצחק אע"ה רק הריח את ריחם של בגדי יעקב וקרא בהתפעלות ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (תולדות, סוף חמישי), שנכנסה עמו ריח גן עדן וריח זה היה ברור כל כך כאילו הוא רואה בעינים. המלך המשיח יהיה 'מורח ודאין' (סנהדרין צגב) וכתוב והריחו ביראת ה' (ישעיה יא,ג). – אשה אינה יודעת ללמוד גמרא, אבל אם אביה תלמיד חכם הוא, היא קולטת מהבית דקות ההרגשה בעדינות ההתנהגות שהיא מנת חלקם של תלמידי חכמים אמיתיים. יש מי שיודע ללמוד היטב, אבל ריח-תורה אין לו – ה' ישמרנו מזה! – ויש בת ת"ח שאינה יודעת ללמוד אבל ריח-תורה יש בה. ודי בריח-תורה להפוך שורש המת בעפר לנטע רענן! ואם ריח-תורה כך – תורה עצמה על אחת כמה וכמה! זהו כח קדושתה של התורה"ק שיש בה סוד ההיפוך, וכל זה מחסדי 'מחיה חיים' ב"ה!

אלה שזכו להסתופף בצל אדמו"ר נ"ע זוכרים עוד היום, כי שם היה המבט על כל אלה החדשים שנתוספו לחבורתם, אם כבר 'נהפכו והיו לאיש אחר' או עדיין לא נהפכו, וכמעט רק בקנה-מידה זה מדדו שם, ואשרי עין ראתה כל זאת, כי כל מי שבא לשם פשט צורה ולבש צורה ונהפך לאיש אחר, כל אחד כפי מה שהוא. אכן, זהו מעיקרי חיי תורה להכנס לסוד ההיפוך, להיות 'נהפך לאיש אחר'.

דף עב

ציונים והערות

'המקראע בגדי כהונה לוקה...'. על שיטות האחרונים בדין זה, ע' בשאלות ותשובות לסיכום, ובמובא בזבחים צה.

(ע"ב) 'אלמלא בגדי כהונה לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט'. על כפרת בגדי כהונה, ראה בהרחבה במובא בזבחים פח.

'אמצעי של עץ – תשעה. פנימי של זהב – שמונה. חיצון – עשרה ומשהו'. המידות האמורות בתורה ניתנו לארון העץ, קודם הציפוי, שכך נאמר ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו... ורק אחר כך נאמר וציפית אתו זהב (עפ"י מנחת חינוך צה).

לדברי ריש לקיש בירושלמי (שקלים רפ"ו) תיבה אחת היתה, וציפוה זהב מבית ומחוץ.

'שמא תאמר פחות הוא תלמוד לומר בי מלכים ימלכו' – וכיון שכתר תורה גדול מכתר המלכות, ודאי גדול הוא מכתר כהונה שהרי מלך קודם לכהן גדול כדאיתא בהוריות יג. (שפת אמת).

'לא זכה – זרה הימנו'. נקט לשון זרות, להורות שהמשתמש בכתרה של תורה דינו כזר הקרב יומת (מפרשים, מובא בספר הפרשיות תרומה).

'מבית ומחוץ תצפנו – אמר רבא: כל תלמיד חכם שאין תוכו כברו אינו תלמיד חכם'. ומה העץ עושה באמצע? – אילולא העץ לא היה נואי לזהב, כך אילולא יצר הרע, לא היה נואי לצדיק (עפ"י מדרש, מובא שם).